

Ospakizuna Lesakan

Apirilaren 4an Hizkuntz Eskubideen Eguna ospatu zuen EHEk Lesakan. Helburua, elkartu eta festa egiteaz gain, Hizkuntz Eskubideen Behatokiaren urteko txostenak erakusten duen argazkiaren balorazioa egitea. Lesakako Kasinon bildutakoek EHEren ikuspuntuak eta ondorengo eztabaidak entzun ahal izan genituen. Askotan errepikaturikoak ez ditut hemen hamaikagarrenez azalduko, bai ordea deigarri egin zitzaizkidan batzuk, bai eta haien harira etorritako zenbait gogoeta.

Egoeraren aurkezpen ezkor samarrari jendearen arteko hitz hartze ezkor samar zenbait jarraiki zitzaion. Hizkuntz eskubideak alor guztietan behin eta berriz urratzen dira, eta haien alde borrokatzen diren militanteen ahaleginak ez ditu gizarteak merezi adina aintzat hartzen. Halako batean gazte batek aho-batasuna urratu eta autokritikaren ataka iragan zuen arte: hainbeste urtez hainbeste jendeak hainbeste lan eta... ez al dugu ezer zuzen egiten? Ez al gara eragiteko gai? Ez al da ezer aldatzen?

Une batez gogoeta hegaldatu eta honako irudia etorri zitzaidan. Basamortuan gurdi izugarri handian milaka lagun jesarririk, zahar, gazte, ume, gizon eta emakume. Gurditik tiraka zenbait dozena idi, gurdia ura dagoen osineraino eramanez nahian lehertu beharrean. Gurdia hain da handia lehen lerroetan jesarririk daudenek baino ez dutela ikusten hari tiraka idiak daudenik. Gainerakoek gurdia aurrera doala baino ez dakite, baina aurrera nola egiten duen ideiarik ez. Bost axola gainera. Lehen lerroetako batzuek, gainera, kexati deritzote akituta marruka hasten den idiari. Gurdia estalia denez bertakoek ez dute eguzkiaren sua idiek adina pairatzen.

Idien artean, batzuk uztarritik atera eta jareginda joango lirateke arin asko osinera, hango ur gozoetan asetzera. Beste batzuek, berriz, egarriaren eramanez ezina akui-

lu, une batez amets egiten dute, denak uztarrian, bereal-diko kolpea joz aurrera egin eta osinera heltzen direla, gehiegizko indarrak kakoa hautsi eta gurdia atzean utzita. Baina idi guztiek ongi dakite halere beren lana zein den, zorabiozko irudi horiek baztertuta: gurdia garraiatu behar dute osineraino, gurdi gaineko guztiak eraman behar dituzte ura dagoen lekuraino. Hori dute erronka.

Idiak «aktibistak» dira, euskara, arrazen arteko berdintasuna, emakumezkoen eskubideak edo den-denakoaren aldeko aktibistak. Gurdia, gizarte. Ur osina, helburua.

Idiak beti gizarte baina urrats bat aurrerago doaz eta ez dute ikusten zenbat bide egin duten. Helburura iristeko zenbat falta zaien ikusten dute, beti aurrera begira doaz eta. Gizartearen gehiengoak ez du idien lana ikusi ere egiten. Osinera iritsiz gero, orduan bai, gurditik jaitsi eta gehiago dira haraino idiek eraman dituztela ohartzen direnak. Baina iritsi bitartean bakar batzuek baino ez dute idien lana ikusten, eta gehienak gainera nahiko esker txarreko izan ohi dira. Ildiak horretarako jaiok direla eta ke-xati samarrak deritzote gainera. Ildiak hamaika aldiz gustura bidaliko lituzke pikutara gurdikoak: uztarritik jaregin edo kakoa hautsita lanaren neketik askatzea du une bateko ametsa. Baina gurdia atzean etenda uztea porrot egitea da. Diogun berriro: gurdia atzean etenda uztea porrot egitea da.

Ezin aipatzeke utzi Lesakako plazara heltzeko galbahe berdean iragazi gintuztela guztiak. Galbahezainen kopuru urriak garbi adierazten zuen gainera iragazki hark zer ikusi handiagoa zuela izurtasunarekin ziurtasunarekin baino. Ura bere bidean halere baheak ezin baitu hura gelditu.

Soziologia Klusterra

Jai horren aurreko asteartean Soziologia Klusterraren aurkezpena izan genuen Martin Ugalde Kultur Parkean. Arlo horretan diharduten gehienak bildu dira lehenago ere beste industria sektoretan arrakastaz erabilitako formula

hori bidez, elkar hartuta bakarka ezin egingo lituzketen proiektu handi zenbait iristeko itxaropenaz.

Dena den aipatu industria sektore horietan beti egon ohi da tartean erakunde publikoak ipinitako diru laguntza, berez konkurrentzian dabiltzan enpresa horiei elkartzearen abantailak modu agerikoan erakusteko. Zoritzarrez badinudi —engainatu ez banaute behinik behin— honetan ere euskara salbuespen bihurtu zaigula momentuz.

Ala izango al da dirurik ikerketa proiektu handi zenbaitekin ausartzeko? Badaezpada ere, gustura irakurriko nituzkeen batzuk botako ditut ea inor animatzen ote den honelakoak diruz hornitzera.

1. Euskararen inguruko jarrera ohartun eta oharkabeak neurtzeko inkesta honako multzoetan, hizkuntz gaitasunaren neurketarako aldagai osagarri modura erabili ahal izateko:

- A, B eta D ereduko irakasleen artean.
- A, B eta D ereduko ikasleen artean.
- A, B eta D ereduko umeen gurasoen artean.

2. «Euskaraz bizi» proiektuaren epe luzeko eragina neurtzeko 35 urte arteko segimendua egin proiektuan egon diren eta egon ez diren D ereduko bi multzo aztertuz: euskararen inguruko jarrera ohartun eta oharkabeak, euskara lantzeko saiorik egin ote duten eskola utziz geroztik, etxean zein hizkuntza erabiltzen duten, euskaltzale edo erdaltzale ote diren beren eguneroko hautuetan (egunkaria, irratia, telebista, internet, lagunartea...).

Eusko Jaurlaritzak bere soziolinguistikako azken inkestaren emaitzetan zioenez, eskolak bakarrik ez du (euskarazko) gaitasun linguistikoa bermatzen famili barruko transmisiorik egon ezean, eta horregatik zain egon behar da —zioen— elebidun erdaltzaleek haien umei famili barruko transmisioa emanaz gero hurrengo belaunaldian umeon gaitasun linguistikoarekin zer gertatzen den ikusteko. Interpretazio hori inondik inora ez dudala onartzen idatzia nago jada, baina alderdi on bat badu sikiera: premiazko bihurtzen du gorago aipatu dudana bezalako inkesta baten egitea. Eta halere ez dakit zergatik baina egingo ez delakoan nago...

Beti salbuespen

Zer gertatuko litzateke gobernu batek inkesta soziologiko baten bitartez aurkituko balu herritar gehienak sinistuta daudela emakumeek ez dituztela eskubideak? Edo gizonak baino eskubide gutxiago dituztela? Afghanistanen ezer ez. Beste leku askotan premiazko kanpaina jarriko luke martxan aginte publikoak. Mendebaldeko edozein naziotan eskandaluzkoa litzateke eta lotsa emangarria bertako herritarrek emakumezkoei eskubide gutxiago aitortzen dizkietela aurkitzea. Berehala abiatuko lirateke iritzi publikotik uste oker horiek ezabatzeko kanpainak. Afghanistanen ez.

Zer gertatuko litzateke euskal gobernu batek inkesta soziologiko baten bitartez aurkituko balu herritar gehienak sinistuta daudela euskaldunek ez dituztela eskubideak? Edo erdaldunek baino eskubide gutxiago dituztela? Egingo al litzateke kanpainaren bat euskalduna bere eskubideez jabe (ohar) dadin, bere hizkuntz esparruez jabe (nagusi) dadin? Abiatuko al litzateke iritzi oharraldi bat, oldaraldi bat, euskaldunari kaleaz eta gizarte arlo guztiez jabetzen saiatzeko iradokiz? Emakumeak baino gutxiago ote gara euskaldunak? Ala mendebaldeko salbuespena ote gure Aberristan? Badaezpada eta zalantzape horretan hobe inkestarik ez egitea.

Oso gutxi egin da euskaldunak gure herrian nagusi senti gaitezen. Legeak ez ezik, gizaldiz gizaldiko menpetasun normalizatuak ere bigarren mailako garela adierazi ohi digu beti. Ume-umetatik ikasi dugu denok, inork esan gabe gainera. Horiek bai egia indartsuak: inork hitzez esan gabe denok dakizkigunak. Garai zaharrak joan eta garai berriak etorri dira. Baina jipoitutako zakurra ez da otso bihurtu ohi. Umaldi berrikoak agian, zaharrek isipua zango artean ibiltzen erakusten ez badiete behinik behin. Hizkuntz politika diseinatzen duten agintariek bere horretan jarraitzen dute, gure testuinguru diglosikoan inoiz izan ez diren normaltasun eta naturaltasun mitiko batzuen zain zeruari begira jarrita. Oso gutxi da euskaldunak gure herrian nagusi senti gaitezen egin dena. Eta halere guk uste duguna baino franko gehiago. Nola daiteke hori?

Euskara ofiziala den euskal lurraldeetan, eta EAEn batik bat, legearen letrak eskubide garrantzitsu batzuk airtortzen dizkigu: noiznahi, nonahi eta nornahiren aurrean euskaraz jarduteko eskubidea dugu. Inork ezin gaitu behartu erdaraz egitera guk nahi ez badugu. Zenbait administrazioetan gainera urrunago doaz, eta funtzionario erdaldunari agintzen diote norbait euskaraz eginez badator- kio, euskaraz egiten duen funtzionario baten bila joan behar duela herritarrari zerbitzua emateko (Donostiako Uda- la, Osakidetza, urte amaieran-edo indarrean jarriko den planaren zirriborroak dioenez). Gipuzkoako Diputazioa joan da euskaldunon eskubideen defentsan urrunen, eta berriaz debekatu berri die erdaldun huts diren funtzio- narioei euskaraz datorkienei erdaraz hitz egin diezaieten eskatzea. «En erdera por favor» eskatzea *debekatuta* dago une honetan.

Zenbat euskaldunek dakite honen berri? Ba ote dau- de honen berri duten 100 euskaldun? Zergatik ez zaie pu- blizitate zabala ematen honelako legeei? Zer eragin espe- ro daiteke gure herriko baldintza historiko eta soziolin- guistikoak ezagututa, besterik gabe buletinean argitaratu- tako lege aldaketetatik? Zergatik lotsa hori, beldur hori, euskaldunari legeak bere eskubideak babesten dituela go- raki esateko? Zenbat aldiz urratzen dira lege horiek egu- nero gure herrian? Zenbat euskaldun zuzentzen zaio Guar- dia Zibilaria euskaraz? Zenbat bizilagun-batzarretan entzu- ten da euskarazko hitz bat, eremu oso euskaldunetan ere?

Premiazkoa da euskara soziologikoki presentzia han- di samarra duen eskualdeetan bake bidezko nagusitze prozesua martxan jartzea, Katalunian gertatzen den ant- zera. Premiazkoa da aginte publikoak prozesu horren alde gutxieneko urrats batzuk ematea, eta hauen arteko oina- rrizkoena eta begi bistakoena, euskara salbuespen egoera- tik atera eta beste edozein gai bailitzan, eskubideen jaki- narazpena zabaldu eta eskubideak erabiltzera bultzatzeko kanpaina instituzionalak egin. Premiazkoa da aginte pu- blikoak zerbait egitea euskaldunek beren eskubideei uko egiteko duten jarrera endemiko hori zuzentzen saiatzeko. Afghanistango emakumeek beren eskubideei uko egitea

bezalakoxea da. Mendeetako menpetasunaren ondorio ulergami bezain onartezina. Zergatik onartzen dute gure agintariak euskaldunak beren eskubideei uko egitea? Zergatik inongo hizkuntz politikan ez da ageri gaitz larri horren aipamenik?

Hizkuntz eskubideei uko egitea jarrera gaixoa eta gaitzesgarria da. Herri gaixotasuntzat jo behar da, herri gaixotasuntzat gaitziritzi eta herri gaixotasun bezala aztertu eta sendatu. Herri aginteak hizkuntz eskubideei atxikimendua erakusten duten jarrerak erakutsi, sustatu eta zabaldu egin behar ditu gizarte osoan eta gazteen artean bereziki. Ez dago beste sendabiderik. Eta sendatu gabe ez da normalizaziorik izango.¶